

Īsts vīrs — pamatīgs un stalts, prasmīgs un izpalīdzīgs, milēts un mīlošs, vienkāršs un reizē izcils aktieris. Pats liels, rokas lielas, un sirds liela. Tāds bija Romualds Ancāns —

AIZGĀJA SAULĒ.
Zābakus Romīks noāvis bieži. Arī savā mūža lomā filmā *Rūdolfa mantojums* pirms došanās aizsaules spožumā

Latgali, piedalījušies dažādos pasākumos un radu saietos. Mirdzai ir ģimenes ārstes prakse Līvānos, un tur viņi arī iepazīnušies, kad Ancāns ienācis viņas kabinetā pēc receptes. Divi gadi un trīs mēneši — tāds bija viņiem atvēlētais laiks. «Kurš gan viņu nezināja? Ancānu ne kā aktieri es pamazām iepazīnu vēlāk, bet jau pirmajā reizē es sajutu, ka viņš ir kā... siltuma okeāns!» Mirdza paskatās tālē, un acīs sariešas asaras. «Viņš mīlēja visu pasauli un nekautrējās to teikt ne radniecēm, ne paziņām, ne jaunām meitenēm un arī ne tik jaunām sievietēm. Un man nebija greizsirdības. Tad man vajadzētu būt greizsirdīgai arī uz pukēm, ko viņš tāpat ļoti mīlēja...»

Radīt prieku

Šogad lielākoties abi uzturējušies Romualda tēva mājās Muktos Vārtavas novadā, ko viņš kopā ar brāli Jāzepu savulaik atjaunojis nodegušās vietā. Kūts ēkas galā uzbūvējis «fazendu» ciemiņiem, katru dēlīti pats ēvelējis un slīpējis, visu darījis pamatīgi un nomērot ne septiņas, bet 27 reizes, lai nav jādara otrreiz. «Namdaris jau bija viņa pirmais oficiālais amats, tas viņam patīcis visu mūžu. Arī man viņš iemācīja ne vien ģitāru spēlēt, bet arī visus celtniecības darbus,» saka Eduards. Pēdējā lielā būve bijusi siltumnīca. Izauguši lieliski tomāti, gurķi un vēlās avenes, par ko Romīks bijis dikti priecīgs. Ik rītu gājuši vispirms uz siltumnīcu paskatīties, kā augiem klājas, runājušies. Ancāns teicis: «Mēs, divi botāniķi, tik ilgi strīdējāmies, kamēr tomāti ņēma un nosarka!» Viņam bijusi lieliska humora izjūta, un vienmēr pratis ļoti trāpīgi iekomentēt. Mirdza un Romīks runājušies daudz, gandrīz nemītīgi, bet abi arī pratuši klausīties. «Viņš stāstīja arī par Edža mammu, savu sievu Annīti, kuras nāvi ļoti pārdzīvoja. Daudz laba teica, un tas arī man nospēlēja. Kad pirmo gadu braucu pie viņa uz Rīgu, nedēļas nogalēs Romīks rādīja man vietas, kur kādreiz dzīvojis, ko darījis kopā ar sievu un dēliem.» Pretēji tam, kā bijis rakstīts kādā žurnālā, Mirdza Annu nekad nav redzējusi. Kam vajadzīgas šādas lētas mulķības — viņa brīnās.

Raitis Strautiņš, foto — Mārtiņš Milbrēts

Par sava varoņa Rūdolfa Rūdupa nāves ainu filmā *Rūdolfa mantojums* aktieris esot bijis ļoti norūpējies, vairākkārt teicis režisoram, ka gribētu, lai tā nav drūma, traģiska, lai tā būtu ļoti gaiša. Nāve esot dabisks process — tāpat kā nogatavojies ābols krīt, tā arī cilvēks aiziet. Atkārtojis to bez gala, un Jānis Streičs smaidījis, ka viņš jau arī tā domā. Kas to lai zina, kas viņam bija prātā, vai bija kāda nojauta? Zārkā gulties gan aktieris atteicies, tāpēc attiecīgie kadri samontēti, uztaisīti ar kino palīdzību.

Tomēr tagad Romualds Ancāns ir aizgājis, atstādams vien spožas kino lomas un lielu gaišumu — gluži kā Streiča filmā. Ar kuru vien runāsi, sliktu vārdu nepateiks. Un ne tāpēc, ka viņa vairs nav.

Siltuma okeāns

Ar Romualda jaunāko dēlu Eduardu un viņa pēdējo gadu dzīvesbiedri jeb «mūža draudzeni», kā viņš pats teicis, Mirdzu Stari tiekamies krodziņā *Balki* Eduarda Smilģa ielā. Dēlam piederošajā krodziņā parasti ieturējies arī tētis, kad bijis Rīgā. Jūtams, ka kopīgās bēdas Mirdzu un Edžu tuvinājušas. Kā pagāja pēdējais gads? — vaicāju. «Tas laikam ir jautājums vairāk tev,» pasmaida Eduards. «Ļoti skaisti!» saka Mirdza. Gremdējoties atmiņās, arī viņa daudz smaida un šķiet uzņēmusi daļu no Romīka gaišuma. Atceros Streiča teikto, ka Mirdza ar Romīku bijusi kopā līdz pēdējam, un viņa draugi tagad ir arī Mirdzas draugi, tāpat arī to, ka Ancāns vienmēr pratis pret sievietēm izturēties īpaši. «Cik viņš man stāstījis, Romīka māmiņa bijusi bezgala taktiska, smalkjūtīga, pratusi izlīdzināt visus konfliktus. Tā viņš par savu māti teica: «Tu saproti, Jāni, viņa ir gaiša!» Un viņš pats šo gaišumu ir pārmantojis un nesis līdzī visu dzīvi!»

Mirdzas balss pa brīdim gan aizlūst, ļaujot nojaust, cik trausla ir robeža... Bet viens nu gan ir skaidrs. Romīks, kā viņu sauca visi, kas tuvāk iepazīnās, savus pēdējos gadus vientuļš nebija. Pirms iepazīšanās ar Mirdzu viņš īpaši daudz no mājās ārā nesot kustējies, bet pēc tam viņi kopā daudz ceļojuši pa Latviju,

Lobs
CYLVĀKS.

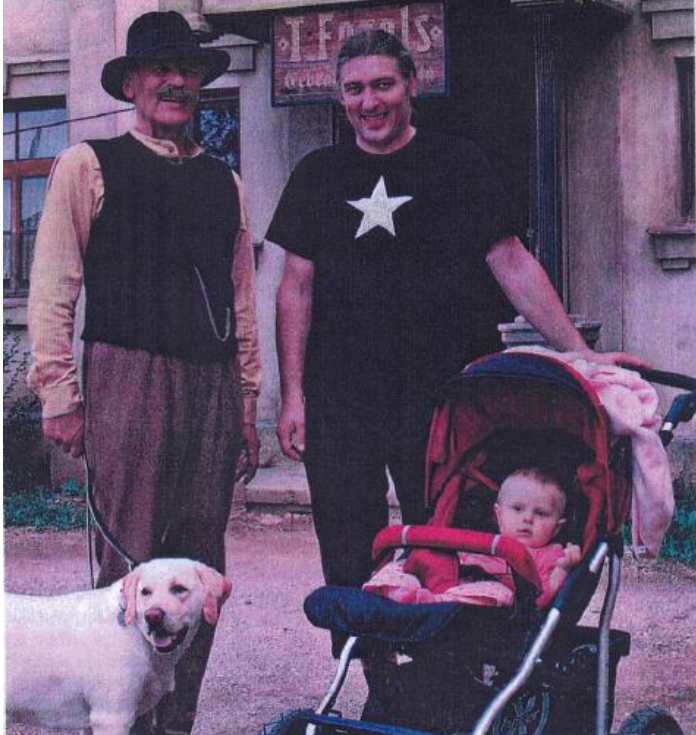

FOTO NO PRIVĀTĀ ARHĪVA

**AR RŪDOLFA
ŪSĀM.** Ancānu
Cinevillā apciemojīs
dēls Eduards,
mazmeiņa Annija un
suņumeiņa Pepija

**ROMIKS UN
STARĪTE.** Abu
attiecībām viņa nūdien
pratusi piešķirt
i mirdzumu, i starojumu.
Šogad Jāņos Mirdzas
dzimtas mājās Liezēres
pagasta Doreskalnā

apmetis mašīnu uz jumta. Auto bijis tā samīcīts, ka meitenes nevarēja pat iztēloties, kā no tāda vispār izlīst, bet Romiks ticis cauri sveikā. Viņam taču bija jānofilmējas savā mūža lomā līdz galam! — nospriežam. «Bet galvenais — ko viņš saka! «Viss kārtībā, kostīmu nesaplēsu! Tikai podziņa iztrūkusi...» Nevis ka palicis dzīvs, bet ka ripojis ar mašīnu apzinīgi, pa skaisto!» Kriksis sauc. Žēl, ka *Lielais Kristaps* ir tikai šogad, ka viņam neiznāca to dabūt, dzīvam esot. Jo to nu viņš godam ir pelnījis — pārliecināta ir Sandra.

Saaudzis ar lomu

Pēdējā *Rūdolfā* filmēšanas dienā Ancānam bijis drausmīgi skumji. «Protams!» attrauc Jānis Streičs. «Man arī bija skumji, pat bija tāda nojauta, ka ar to ir cauri. Jutos kā latvietis, kuram atņem viņa mantu un izsūta

uz Sibīriju. Tanī mājā bija daudz ielikts. Romiks tajā daudz bija darījis arī fiziski, bija burtiski saaudzis ar šo lomu, vīdi, māju *Cinevillā*. Filmēšanas laikā viņš tur arī dzīvoja, iedzīvojās kā īstais saimnieks. Ar varoņa nāvi loma beidzās. Tas ir bezgala skumji. Bija jau paredzēts arī turpinājums, bet Romiks zināja, ka savu lomu ir nospēlējis, un viņam tas bija dubultbēdīgāk nekā man.»

Raugoties *Rūdolfā mantojuma* kadros, kur Ancāna atveidotais Rūdups guļ zārkā, raušas kalnā, kur beigās aiziet saulē, rodas sajūta, itin kā pareģojums piepildījies. Arī Romika teiktais, ka filmas turpinājumā viņš nevarēs piedalīties, jo esot taču miris, šodien jau skan citādi. Streičam viņš teicis, ka varētu parādīties kā Rūdupa gars... Tomēr turpinājuma filmai nebūs, finansējums nav piešķirts, aktieri noveco, šī iespēja pa-

laista garām, un Rūdolfā garam pat nebūtu kur spokoties. Streičs stāsta, ka iecere bija daudz plašāka. Ancāna varonis būtu aizņēmis tikai vienu trešdaļu no visa stāsta, bet viņš izrādījās tik spilgts un pārliecinošs, ka aktiera personība visu pagrieza par labu tam, lai šī būtu filma par Rūdupu vien.

«Rūdolfs bija lustīgs vīrs. Lai tad arī viņa kāzās, tas ir, bērēs, skan mūzika un danči!» Rēzija Kalniņa, kas filmā atveido viņa sievu, tiešām pārteikusies, un Streičs paņēmis tieši šo dubli. Filmā izmantotas daudzas nejausības. Rūdupa pirmajā tikšanās reizē ar Emīliju, kad viņa paklupa, Rūdolfs nejausi viņu saķēris aiz krūtīm. Streičs uzklēdzis, bet tad sapratis — paga, paga, tas taču lieliski! Tāpat sanācis arī ar Rūdolfā atpalkšanu no karietes un vēl dažām ainām, kuru dabiskums korigējis scenāriju. Vai Romiks bija lustīgs vīrs? — vai-cāju režisoram, kurš bija arī viens no Ancāna tuvākajiem draugiem. Lai arī filma uzņemta pēc Blaumaņa darbu motīviem, no Blaumaņa tur palicis maz, Streičs stāsta. «Frāze, ko patiesībā saka Bebene no *Skroderdienām Silmačos*: «Runā, ka vecais Silmačs bija makten lustīgs vīrs!», bija visas ieceres sākums, atslēga, kodols. Šis viens teikums man ierosināja Rūdupa tēlu. Blaumaņa darbos, kaut vai *Raudupietē*, kur jauna meita iziet pie tāda par sievu, tie veči ir galīgi nevarīgi. Bet Rūdups ir cita kaluma. Ka viņš ir vecs, to apzināti uzsvērām, bet visa viņa rīcība bija jauneklīga. Rezultātā arī jaunas meitenes teica, ka Rūdupā tiešām var samīlēties, neskatoties uz gadiem. Un tāds bija arī Romiks. Daudz jātēlo šajā lomā viņam nemaz nebija.»

Nevis cik ilgi, bet — kā

Šovasar Ancānam strauji uzbrukusi slimība šokējusi Streiču. «Ieraudzīju Romiku Rēzeknes svētkos — Boņuka dienā. Kā viņš bija pārvērties! Pāris dienu nevarēju atjēgties, jo negribēju atzīt, ka caur viņa izskatu jau dveš Nepielūdzamā. Es gan vēl būru viņam nākotnes ainas un solīju, ka būs labi. Runājām, ka brauksim 18.novembrī uz Klaipēdu, kur Latvijai par godu izrādīs *Rūdolfā mantojumu*. Tikai jāizveseļojas. Viņš līdz pēdējam bija ticības pilns, bet es jau zināju, ka brīnums nenotiks,» nopūšas Streičs. Kad jautāju Mirdzai, vai viņa jūta ka nebūs lemts ilgs laiks kopā, viņa atzīst ka pēdējā pusgadā — jā. «Esmu ārste. Tā slimību buķete, kas viņam bija — ne tik skaistākā... Nav svarīgi, cik ilgu laiku pavad kopā ar cilvēku, bet kā pavadi šo laiku. Bet viņa būt negribēju ne dienu. Mēs sapratāmies no pusvārda, pusžesta, pusjoka, pus skata. Nebiju savā dzīvē satikusi tādu cilvēku!» Latvijas Infektoloģijas centrā, kur aktieris aizvadīja pēdējos mirklus, viņš vēlējies uzpīpēt kopā ar mūža draudzeni un dēlu, tad labāk jutīšoties. Tā viņi trijātā arī izpīpējuši pēdējo cigareti Romika mūžā...

Ermoņiku spēlētāja un mazā ceļiniekā tikšanās uz ceļa — epizode no filmas *Cilvēka bērns* aizkustinājusi daudzus. Tēlnieks Andris Vārpa grasās izveidot šīs figūras bronžā. Lai izdodas! Tas būtu lielisks piemineklis Romualdam Ancānam. ♦

STREIČA AKTIERIS.
Rūdolfā un Emilijā
(Režija Kalnina)
kāzas filmā *Rūdolfā
mantojums*

Ancāns bija ļoti mierīgs, ārkārtīgi pīklājīgs, nekad neaizmīrsa pateikt paldies par jebkuru sīkumu. «Paldies skanēja visu. Un mēs zinām, ka šis vārds īstenībā nozīmē «Palīdz, Dievs!». Protams, viņš savu rei varēja arī papukstēt, esam arī kašķējušie eņģeli no viņa nezmēsīm, bet beigās viņmēr teica: «Ir labi!» Paņēma akordeonu un uzdziedāja. Viņš jau arī sacerēja dziesma bet nepierakstīja tās. Teica, ja aizies pasaulē, kāds varbūt pierakstīs. Ar dažām tā ir noticis, Romīts ir dzirdējis savu dziesmu citu dziedam,» Mirdza atminas. Radīt cilvēkiem prieku Romualdam bijis svarīgāk par materiālām lietām. Par iztiku Ancāns nesūdzējies. Bija pensija, bija dažādu pasākumu vadīšana, filmēšanās *Zelta zivtiņas* reklāmā. Un *Rūdolfā mantojums* patiesībā nav pēdējā Ancāna filma. Viņš paspēja vēl šovasar Tallinā nofilmēties baltkrievu, igauņu un latviešu kopprojektā, *Belarusfilm* uzņemtajā filmā *Vientuļā sala*. Vēl pēc tam kācmaizes reklāmā filmētas viņa lielās rokas, ko tad laikam var uzskatīt par pēdējiem kadriem, ko Ancāns mums atstājis. Tā šogad viņš bijis diezgan nodarbināts, nevpelnīti piemirsts, kā dažviet sludināts.

Ķepas kā šķirnes kucēnam

Aktieri atceramies arī kopā ar kino darbniekiem. Kinostudijas gaitenī uz galdinovietots Ancāna foto, deg svecīte. Grimtavas, kur strādā grima māksliniece Dzintra Bijubena jeb Kriksis, durvis atdzīvīdažādu fotogrāfiju simti. Starp tām pav arī Mārtiņš Freimanis vācu virsnieka formā, Kristaps Streičs...

«Nu, ko tur teikt — Romīks bija riktīvecis! Tajā labajā nozīmē. Tāds pamatīvisādā ziņā. Māk komplimentu pateil māk arī sātā vai dibenā iekniebt un nobčot, kad vajag! Ne jau tā, bet pa draugar. Kādu valsi viņš ar mani uzgrieza film*Zirneklis* ballītē — sen, 90.gadu sākum. Tās rokas, kas tevi tur, ir tik lielas, ka zni — neizmetīs, lai kā grieztos. Tik skaiss valsis man dzīvē vairs nav bijis!» Kriksapņaini nosaka. Ancāna rokas jau jaurbā ievērojās arī Jānis Streičs. Režisors arvnu iepazīties laikā, kad Romualds vēl mērijās arodskolā un piedalījās skolas dramatiskā kolektīva izrādēs. «Atceros, viņiekrita acī ar savu lielo augumu un tādāķepām kā šķirnes kucēnam! Spēka pilrsmaidīgs un bezgala simpātisks!» Strei viņu meklējis jau *Nenopietnajam cilīkam*, bet Ancāns bijis dienestā armijā. Tātrādis viņu konservatorijas vokālistos, draudzība sākusies no jauna. Pirmā lon

ROMUALDS ANCĀNS

01.04.1944.-14.09.2011.

Dzimis Līvānu pagasta Staros.
Mācījies Vanagu pamatskolā, Rīgas 14.vakara vidusskolā, Latvijas Valsts konservatorijā.

Aktieris Dailes teātrī (1973–1996) un neatkarīgajā teātrī Skatuve.

Filmas: *Robīna Huda* bultas, *Zem apgāztā mēness*, *Puika*, *Nepabeigtās vakariņas*, *Ja nebūtu šī skuķa*, *Limuzīns Jāņu nakts krāsā*, *Mirāža*, *Mans draugs Sokratiņš*, *Balāde par drosmīgo bruņinieku Aivenho*.

Sprīdītis, *Aizaugušā grāvi viegli krist*, *Cilvēka bērns*, *Liktņdzirnas*, *Rīgas sargi*, *Rūdolfā mantojums* u.c.

Dēli: Valdis (1969) un Eduards (1973), divi mazdēli un divas mazmeitas.

Guldīts Vārkavas novada Muktu kapos.

RĪGAS IENAIDNIEKI. Aigara Graubas filmā *Rīgas sargi* ar Pēteri Gaudiņu un Ģirtu Krūmiņu. Ģenerāļa fon der Golca uniformu Ancāns atzinis par lielisku, tajā viņš juties ļoti labi